

Jerzy TELAK

Towarzystwo Naukowe „Bezpieczeństwo i Ratownictwo”

**MODEL FUNKCJONOWANIA
ORGANIZACJI RATOWNICTWA WODNEGO
DO REAGOWANIA KRYZYSOWEGO
W ŚWIETLE PRZEPROWADZONYCH BADAŃ**

STRESZCZENIE

Państwo ma zagwarantować poziom bezpieczeństwa, w tym na obszarach wodnych, akceptowany przez społeczeństwo. Ratownictwo wodne wymaga dobrze przygotowanych zasobów osobowych i sprzętowych. Ratownictwem na obszarach wodnych, w tym objętych powodzią lub zalaniem oraz pokrytych lodem zajmuje się Państwowa Straż Pożarna. Istotny dla zarządzania kryzysowego jest krajowy system ratowniczo-gaśniczy, który może włączać w działania różne podmioty ratownicze. W latach 2008–2012 zostały przeprowadzone anonimowe badania ankietowe wśród 150 osób związanych z ratownictwem wodnym. W efekcie badań tych został określony model funkcjonowania organizacji ratownictwa wodnego. Funkcjonowanie organizacji ratownictwa wodnego można rozpatrywać w trzech fazach: zapobieganie i przygotowanie, reagowanie, odbudowa. Podczas działania w sytuacjach kryzysowych ważne są: poziom wyszkolenia ratowników wodnych, współpraca PSP z grupami reagowania organizacji pozarządowych, zunifikowane procedury ratownictwa wodnego, kierowanie przez PSP zintegrowanymi zasobami ratownictwa wodnego. Współpraca służb publicznych z organizacjami pozarządowymi pozwala ratownikom podnosić kompetencje do prowadzenia akcji ratowniczych na obszarach wodnych.

Słowa kluczowe:

bezpieczeństwo, ratownictwo wodne, reagowanie, zarządzanie kryzysowe

WPROWADZENIE

Podstawę formalną systemu bezpieczeństwa systemu bezpieczeństwa wewnętrznego stanowi Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej¹. W zakresie spraw wewnętrznych znajduje się ratownictwo wodne² oraz bezpieczeństwo na obszarach wodnych powiązane z ratownictwem wodnym polegającym: „w szczególności na organizowaniu i udzielaniu pomocy osobom, które uległy wypadkowi lub są narażone na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia na obszarze wodnym”^{3 4}. Ratownictwo wodne realizować mogą ratownicy wodni, osoby posiadające wiedzę i umiejętności: „z zakresu ratownictwa i technik pływackich oraz inne kwalifikacje przydatne w ratownictwie wodnym i spełniającą wymagania określone w *ustawie o państwowym ratownictwie medycznym*”⁵. Ratownik wodny ma pracować lub pełnić służbę lub być członkiem tego podmiotu uprawnionego do ratownictwa wodnego⁶.

W katalogu przedsięwzięć mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa na obszarach wodnych, we współpracy z Policją i działającymi na danym terenie organizacjami (podmiotami), znajduje się dokonywanie: „analizy zagrożeń, w tym identyfikacji miejsc, w których występuje zagrożenie dla bezpieczeństwa osób wykorzystujących obszar wodny do pływania, kąpania się, uprawiania sportu lub rekreacji”, z istotnym działaniem polegającym na: „(...) oznakowaniu i zabezpieczeniu terenów, obiektów i urządzeń przeznaczonych do pływania, kąpania się, uprawiania sportu lub rekreacji na obszarach wodnych; (...) prowadzeniu działań profilaktycznych i edukacyjnych dotyczących bezpieczeństwa na obszarach wodnych”, w tym wśród dzieci i młodzieży szkolnej⁷.

Ratownictwo na obszarach wodnych, w tym objętych powodzią lub zalaniem, na powierzchniach pokrytych lodem, polegające na wwiązaniu ratownictwa medycznego, chemicznego, technicznego, wysokościowego lub gaszenia

---

¹ Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. z 1997, Nr 78, poz. 483 ze zm.), art. 87 i 94.

² Ustawa z dnia 4 września 1997 r. *o działach administracji rządowej* (Dz. U. z 1997 r. Nr 141, poz. 943, ze zm.), art. 29 ust. 1.

³ Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 roku *o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych* (Dz. U. z 2011 r. Nr 208, poz. 1240), art. 3.

⁴ Tamże, art. 3.

⁵ Ustawa z dnia 8 września 2006 r. *o państwowym ratownictwie medycznym* (Dz. U. z 2006 r. Nr 191, poz. 1410, ze zm.), art. 13 ust. 1.

⁶ Ustawa o bezpieczeństwie..., art. 2 ust. 5.

⁷ Tamże, art. 4 ust. 1.

pożarów, pozostaje w kompetencji Państwowej Straży Pożarnej⁸. Istotny w zarządzaniu kryzysowym jest krajowy system ratowniczo-gaśniczy, którego szefem jest Komendant Głównym PSP⁹. Funkcjonowanie KSRG¹⁰ oraz możliwość włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej i innych organizacji ratowniczych do tego systemu¹¹ daje możliwość wykorzystywania sił ratownictwa, a PSP posiada zdolności do koordynowania i kierowania¹² siłami własnymi i innych podmiotów podczas działań ratowniczych¹³, w tym także na obszarach wodnych.

KSRG posiada kryteria włączania do systemu jednostek realizujących ratownictwo wodne¹⁴. Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe¹⁵ zostało związane z KSRG w 2006 r. w celu wykorzystania jego zasobów w działaniach ratowniczych¹⁶. Obecnie na postawie zgody Ministra Spraw Wewnętrznych

---

⁸ Szerzej: J. Telak, O. Galarowicz, M. Zielinska, Organizacja ratownictwa wodnego w Państwowej Straży Pożarnej, wybrane aspekty prawne, w: *Ratownictwo wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i praktyce*, red. W. Moska, S. Przybylski, D. Skalski, Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego w Gdańsku, Gdańsk 2014, s. 92-109.

⁹ Szerzej: B. Kogut, Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Aspekty prawne, w: *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w latach 1995-2015. Postępy organizacyjno-prawne logistyczne i taktyczno-ratownicze*, red. J. Konieczny, M. Schroeder, Wyd. Garamond Oficyna Wydawnicza, Inowrocław-Poznań-Warszawa 2015, s. 23-38.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 2011 r. Nr 46, poz. 239).

¹¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 14 września 1998 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. z 1998 r. Nr 121, poz. 798).

¹² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 4 lipca 1992 r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (Dz. U. z 1992 r. Nr 54, poz. 259).

¹³ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniach ratowniczych (Dz. U. z 2001 r. Nr 82, poz. 895 ze zm.).

¹⁴ Zasady organizacji ratownictwa wodnego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, KG PSP, Warszawa 2013 r., s. 5 i n.

¹⁵ Statut Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, KRS nr 0000050111, § 1.

¹⁶ Porozumienie w sprawie określenia zasad współdziałania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym zawarte w dniu 21 kwietnia 2006 roku pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym, http://www.wopr.pl/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=122&Itemid=53, dostęp 14.08.2014, szerzej: J. Telak, *Działalność Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym*, w: *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w latach 1995-2015*.

113 podmiotów (organizacji) może wykonywać ratownictwo wodne, nie ma wśród nich WOPR¹⁷. W okresie przygotowania regulacji ustawowych dotyczących ratownictwa wodnego prowadzono badania w grupie respondentów z WOPR.

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ POPULACJI

W latach 2008–2012 zostały przeprowadzone anonimowe badania ankietowe grupy reprezentatywnej dla działaczy WOPR, składająca się ze 150 osób wybranych spośród:

- działaczy, około 250 osób zaangażowanych w zarządzanie i kierowanie WOPR;
- członków Rady Naukowej, składającej się z 37 osób posiadających stopnie naukowe;
- instruktorów WOPR (ostatni, 1080, numer ewidencyjny nadany w 2008 r.), 428 czynnych, uprawnionych do prowadzenia kursów i szkoleń WOPR w pierwszej połowie 2009 r.;
- ratowników i starszych ratowników wodnych, około 300 członków grup reagowania WOPR.

Grupy te miały istotny wpływ na kreowanie strategii i wyznaczania kierunków rozwoju zarządzania oraz szkolenia i doskonalenia zawodowego WOPR. Badania przeprowadzono:

- na kursie w Ośrodku Szkolenia WOPR „Tama” w Rajgrodzie z udziałem 34 ratowników i starszych ratowników wodnych (7 lipca 2008 r.);
- na konferencji w Głuchołazach z udziałem 64 instruktorów (6 marca 2009 r.);
- na konferencji unifikacyjnej w Tarnowie z udziałem 21 instruktorów (2 kwietnia 2009 r.);
- we Wrocławiu z udziałem 5 członków Rady Naukowej (30 marca 2012 r.);
- w Olsztynie i Warszawie z udziałem 26 działaczy WOPR (6 kwietnia 2012 r.).

Wśród badanych, 40 osób (ponad 26%) było w wieku 25–34 lat, 31 osób (ok. 21%) w wieku 50–59 lat, 28 osób (19%) w wieku 40–49 lat,

---

Postępy organizacyjno-prawne logistyczne i taktyczno-ratownicze, red. J. Konieczny, M. Schroeder, Inowrocław-Poznań-Warszawa 2015, s. 527-541.

¹⁷ <https://www.mswia.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/nadzor-nad-ratownictwe?page=1>
31.10.2013.

24 respondentów (16%) stanowiły osoby w wieku 35–39 lat, 22 osoby (ponad 14%) w wieku 60 lat i więcej, a 5 osób (3%) w przedziale 18–24 lat. Grupa wiekowa 25–34 była najbardziej dynamiczna, nastawiona głównie na działalność rozwojową, ale posiadała nieduże doświadczenie i często była ograniczona przez członków bardziej doświadczonych, sprawujących funkcje kierownicze. Grupa osób w wieku 50–59 lat doświadczona, dysponująca czasem i jeszcze zmotywowana do działania organizacyjnego, w znacznej części byli to prezesi jednostek wojewódzkich i terenowych. W wieku 40–49 lat członkowie WOPR obejmowali funkcje prezesów jednostek terenowych, wojewódzkich i centralnych, wykazując się najwyższą determinacją w działalności organizacyjnej WOPR. Grupa osób w wieku 35–39 lat, stanowiąca bezpośrednie zaplecze kierownicze WOPR, posiadała duże doświadczenie i pełniła wysokie funkcje szczebla podstawowego. Od 60. roku życia wzwyż to byli działacze o dużym doświadczeniu, rzadko pełniący funkcje kierownicze, częściej doradcy gremiów kierowniczych o dużym autorytecie w środowisku WOPR. Osoby liczące 18–24 lat z racji młodego wieku posiadały małe doświadczenie w działalności organizacyjnej i nie odgrywały znaczącej roli w zarządach jednostek WOPR, ale stanowiły podstawową siłę grup reagowania¹⁸.

W badaniu wzięło udział 135 mężczyzn (90%) i 15 kobiet (10%). Do WOPR wstępowało od kilkunastu do 20% dziewcząt i kobiet, które na centralnych szkoleniach pojawiały się w około 10%. W działalność szkoleniową zaangażowanych było około 5% kobiet, a w organizacyjną – do 10%. Nie było kobiet wśród prezesów jednostek wojewódzkich, tylko 2 kobiety na ponad 100 jednostek terenowych pełniły funkcję prezesa¹⁹.

Wśród respondentów 87 osób (58%) mieszkało w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców. WOPR najlepiej rozwinął struktury w metropoliach i dużych miastach, zwłaszcza wojewódzkich. 43 (ok. 29%) respondentów to mieszkańcy miast 20–100 tys., stanowiący znaczącą siłę organizacyjną. W miejscowościach poniżej 20 tys. mieszkańców 15 osób (10%), 5 badanych osób (3%) mieszkało na wsi. Na wsi z powodu mniejszej niż w miastach infrastruktury obejmującej kulturę fizyczną (pływalnie, parki wodne), małej liczby instruktorów WOPR i wynikającej z tego małej aktywności edukacyjnej nie było

---

¹⁸ Opracowano na podstawie wyników ankiety.

¹⁹ http://www.wopr.pl/index.php?option=com_content&view=section&id=10&Itemid=118, 24.08.2015. Dane o liczbie członków WOPR płci żeńskiej podano na podstawie wyników analiz: statystyk WOPR (2003–2011), dzienników szkoleń i kursów zorganizowanych przez Biuro ZG WOPR w latach 1985–2012, sprawozdań jednostek wojewódzkich WOPR z lat 2008–2011.

możliwości rozwijania działalności edukacyjnej z zakresu ratownictwa wodnego i pływania, w konsekwencji – działalności organizacyjnej WOPR²⁰.

Większość badanych – 104 osób (69%) – posiadała wyższe wykształcenie, miało to związek z rozwinięciem edukacji z zakresu ratownictwa wodnego przede wszystkim w akademiach wychowania fizycznego oraz uczelniach, które zajmują się zagadnieniami kultury fizycznej. Grupa 33 osób (22%) posiadała wykształcenie średnie z maturą. Pozostałe dwie grupy, z wykształceniem niepełnym wyższym 10 osób (poniżej 7%) i średnim bez matury 3 osoby (2%), stanowiły margines badanej populacji. Środowisko WOPR cechował wysoki poziom wykształcenia²¹.

Najliczniejszą grupę 51 osób (34%) stanowiły osoby z ponad trzydziestoletnim stażem pracy w WOPR. Po 24 osoby (16%) to osoby ze stażem 11–15 i 21–25 lat aktywności w WOPR, 22 osoby (blisko 15%) stanowiła grupa wiekowa 16–20, a 16 respondentów (niespełna 11%) pracowała w WOPR nie dłużej niż 10 lat. 11 badanych (ponad 7%) stanowiły osoby w wieku 25–30 lat, a 1 osoba mniej niż 5 lat. Ponad połowa (54%) badanych osób pracowała w WOPR od 11 do 30 lat. Z tego wynika, że na kształt organizacji wpływały osoby z długim stażem pracy, dużym doświadczeniem organizacyjnym i wiedzą o WOPR²².

Ponad 60% badanych (92 osoby) stanowili instruktorzy, niespełna 13% (19 osób) to starsi ratownicy, ponad 11% (17) – instruktorzy wykładowcy, ratownicy wodni 8% to 12 osób badanych, więcej niż 5% (8 osób) było młodszymi instruktorami a 2 ratownikami WOPR.

W WOPR nadano ponad 1100 stopni instruktorów i 3000 stopni starszych ratowników oraz około 50 stopni instruktorów wykładowców. Stopień młodszego instruktora, nadawany od 2009 r., będący stopniem „przejściowym” pomiędzy starszym ratownikiem a instruktorem, uzyskało blisko 100 osób. Starsi ratownicy pełnili funkcje kierownicze na szczeblu podstawowym w drużynach, zespołach i grupach reagowania. Instruktorzy i starsi ratownicy uzyskiwali stopnie po kursach lub stażach połączonych z aktywnością dydaktyczną i organizacyjną na szczeblu centralnym. Zaangażowanie w działalność organizacyjną powiązane było z dążeniem do rozwoju, rozszerzaniem wiedzy oraz zdobywaniem i doskonaleniem umiejętności z zakresu ratownictwa wodnego. Ratownicy byli najliczniejszą grupą, bardziej zaangażowaną w realizację zadań

---

²⁰ Informacje uzyskane metodą wywiadu przeprowadzonego z 16 instruktorami WOPR o stażu dydaktycznym powyżej 5 lat oraz 16 działaczami WOPR ze szczebla terenowego WOPR ze stażem organizacyjnym powyżej 10 lat, po jednym z każdego województwa.

²¹ Opracowano na podstawie wyników ankiety.

²² Tamże.

podstawowych, mniej w działalność organizacyjną, ale mimo to najbardziej wpływającą na rozwój i wizerunek WOPR²³.

W badanej grupie najliczniejszą grupę badanych ok. 42% stanowiło 64 instruktorów, najlepiej przygotowani do działalności szkoleniowej i organizacyjnej. Ponad 22% badanych – 34 osoby – to starsi ratownicy o wysokich kwalifikacjach zawodowych, ponad 17% to 26 działaczy, którzy nie przeszli ścieżki edukacyjnej w WOPR, a 14% stanowiło 21 pracowników etatowych WOPR, 3,33% to 5 członków Rady Naukowej²⁴.

WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

Analizę wyników badań przeprowadzono na podstawie odpowiedzi, udzielonych przez badane osoby, na zadane pytania w ankiecie. W tabeli 1 przedstawiono w układzie procentowym wyniki udzielonych odpowiedzi na zadane pytania przez ogół badanych osób.

Tabela 1. Wykaz pytań i odpowiedzi z ankiety

Lp.	Pytanie	bardzo źle / zdecydowanie nie	źle / nie	nie mam zdania	dobrze / tak	bardzo dobrze / zdecydowanie tak
1	Czy WOPR wypełnia swój cel statutowy?	0,00%	7,33%	0,00%	62,67%	30,00%
2	Czy WOPR ma działać na szczeblach centralnym, wojewódzkim i terenowym?	0,00%	3,36%	0,67%	44,30%	51,68%
3	Czy struktura WOPR jest dobra?	3,33%	13,33%	2,67%	62,67%	18,00%
4	Czy posiadasz wiedzę na temat systemu reagowania kryzysowego?	20,00%	39,33%	2,00%	32,67%	6,00%
5	Jak WOPR działa na szczeblu gminy?	3,33%	26,00%	12,67%	40,67%	17,33%

²³ Dane ze Sprawozdań z działalności WOPR w latach 2009–2011.

²⁴ Opracowano na podstawie wyników ankiety.

6	Jak WOPR działa na szczeblu powiatu?	2,68%	20,81%	8,72%	54,36 %	13,42 %
7	Czy posiadasz wiedzę na temat zarządzania kryzysowego?	3,33%	17,33%	2,00%	56,00 %	21,33 %
8	Jak WOPR działa na szczeblu województwa?	2,00%	15,33%	6,00%	64,67 %	12,00 %
9	Jak WOPR działa na szczeblu krajowym?	2,04%	14,29%	3,40%	57,82 %	22,45 %
10	Jak oceniasz system szkolenia WOPR?	1,33%	9,33%	5,33%	54,00 %	30,00 %
11	Jak oceniasz szkolenia specjalistyczne dla ratowników WOPR?	0,67%	4,67%	4,00%	60,00 %	30,67 %
12	Jak oceniasz poziom wykształcenia ratowników WOPR?	0,00%	2,68%	2,01%	41,61 %	53,69 %
13	Czy szkolenia specjalistyczne WOPR są przydatne?	0,67%	8,00%	4,67%	49,33 %	37,33 %
14	Czy działanie wojewódzkich grup operacyjnych WOPR jest zasadne?	2,00%	18,67%	12,00%	45,33 %	22,00 %
15	Czy powinien funkcjonować krajowy koordynator grup operacyjnych WOPR?	0,67%	24,83%	18,12%	41,61%	14,77%
16	Czy tworzenie terenowych (powiatowych) grup interwencyjnych WOPR jest zasadne?	2,00%	11,33%	8,67%	51,33 %	26,67 %
17	Czy współpraca WOPR z PSP jest zasadna?	0,00%	2,67%	0,00%	48,67 %	48,67 %
18	Czy współpracujesz z funkcjonariuszami PSP?	0,00%	18,67%	0,67%	36,67 %	44,00 %
19	Czy w przypadkach zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego ratownicy WOPR powinni współdziałać z PSP?	0,00%	0,67%	1,33%	38,00 %	60,00 %
20	Czy w przypadkach akcji ratowniczych na obszarach wodnych powinien dowodzić funkcjonariusz PSP?	3,45%	26,90%	20,69%	28,28%	20,69%

21	Czy procedury ratownictwa wodnego PSP i WOPR mają być jednokowe?	0,00%	9,33%	8,00%	50,00 %	32,67 %
22	Jak oceniasz współpracę WOPR z administracją publiczną w sytuacjach kryzysowych?	1,34%	22,15%	29,53%	40,94%	6,04%
23	Jak oceniasz współpracę WOPR z powiatowymi organami administracji rządowej, w tym wydziałami zarządzania kryzysowego?	2,01%	24,83 %	32,89 %	37,58%	2,68%
24	Jak oceniasz współpracę WOPR z wojewódzkimi wydziałami zarządzania kryzysowego?	2,01%	18,79 %	37,58 %	38,26%	3,36%

Uwaga: Poprzez pogrubienie wskazano istotne statystycznie różnice

źródło: opracowanie własne na podstawie badań

Analiza przeprowadzonych badań składała się z kilku etapów. W pierwszym etapie dokonano analizy zebranego w toku badań materiału empirycznego z wykorzystaniem indywidualnej oceny eksperckiej, na podstawie których wyodrębniono pięć czynników:

1. edukacyjny, obejmujący ocenę szkolenia;
2. operacyjny, obejmujący ocenę współpracy z PSP;
3. systemowy, obejmujący ocenę współpracy z organami państwowymi;
4. funkcjonalny, obejmujący ocenę funkcjonowania;
5. efektywności działania i informacyjny, obejmujący ocenę działań lokalnych i znajomość problematyki działań kryzysowych.

Kolejność czynników została uporządkowana, na podstawie opinii ekspertów, wg kryterium ważności od najbardziej do najmniej istotnego. W tabeli 2 zostało przedstawione zestawienie poszczególnych czynników z pytaniami, na które odpowiadali ankietowani.

Tabela 2. Zestawienie czynników wpływających na kształt modelu

Lp.	Czynnik	Numer pytania
1	Edukacyjny	10, 11, 12
2	Operacyjny	14, 15, 16, 17, 19, 21
3	Systemowy	22, 23, 24
4	Funkcjonalny	1, 2, 3, 8
5	Efektywności działania i informacyjny	4, 5, 6, 7

źródło: opracowanie własne na podstawie badań

W ramach oceny szkolenia ratowników – czynnik 1: edukacyjny – przeprowadzone badanie wykazało, że ponad 50% badanych dobrze oceniło czynnik edukacyjny, obejmujący szkolenia WOPR. Blisko 28% ankietowanych uważało, że poziom szkoleń był bardzo dobry, natomiast jako zły poziom tych szkoleń oceniło 10% badanych, a jako bardzo zły – 2%. Zdania na temat poziomu szkoleń WOPR nie miało 5% ankietowanych. Nieznacznie lepiej zostały ocenione przez badanych szkolenia specjalistyczne. Dobrze oceniło je aż 56% badanych, a bardzo dobrze – 32%. Źle oceniło je blisko 4% ankietowanych, a bardzo źle blisko 1%. Zdania na temat oceny szkoleń specjalistycznych nie miało 3% uczestników badania. Poziom wykształcenia ratowników WOPR był oceniony stosunkowo najlepiej. Bardzo dobrze oceniło go aż 54% badanych, a 40% uważało poziom wykształcenia ratowników WOPR za dobry. Źle oceniło go jedynie 3% ankietowanych, 2% zaś nie miało na ten temat wyrobionego zdania. Oceniając natomiast przydatność szkoleń specjalistycznych WOPR: 50% badanych uznało, że szkolenia te są przydatne, 38% uważało, że są one bardzo przydatne, 7% uznało szkolenia te za nieprzydatne, a 1% za zdecydowanie nieprzydatne, 3% ankietowanych nie miało na ten temat zdania. W przypadku tego czynnika oceny negatywne miały charakter marginalny i stanowiły od 1 do 7% odpowiedzi. Na podstawie przeprowadzonego badania można było stwierdzić, że respondenci co najmniej dobrze oceniali system szkolenia WOPR.

Analiza oceny przydatności działań rozwojowych – czynnik 2: operacyjny – wykazała, że ocena współpracy WOPR z PSP, w tym grup reagowania była wysoka. Zdecydowana większość badanych uważała, że WOPR powinien współpracować z PSP i ankietowani widzieli zasadność takiej współpracy, w tym aż 95% (49% – zdecydowanie tak, 46% – tak). Jedynie 4% badanych sądziło, że WOPR nie powinien współpracować z PSP. Respondenci uważali, że w przypadkach zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego ratownicy WOPR powinni współdziałać z funkcjonariuszami PSP, potwierdziło to 97% badanych (61% – zdecydowanie tak, 36% – tak), a odmiennego zdania był tylko 1% ankietowanych, 2% badanych zaś nie miało na ten temat zdania. Ankietowani za oczywisty przyjęli fakt, że WOPR i PSP stosować powinni jednakowe procedury

ratownictwa wodnego (50% badanych odpowiedziało na pytanie to odpowiedziało tak, zaś zdecydowanie tak odpowiedziało 33% ankietowanych). 8% respondentów uważało, że procedury nie powinny być jednakowe, a 7% nie miało na ten temat zdania. Badana grupa dostrzegała potrzebę i zasadność działania, które zmierzałyby do utworzenia odrębnych, wyspecjalizowanych, wojewódzkich grup operacyjnych WOPR.

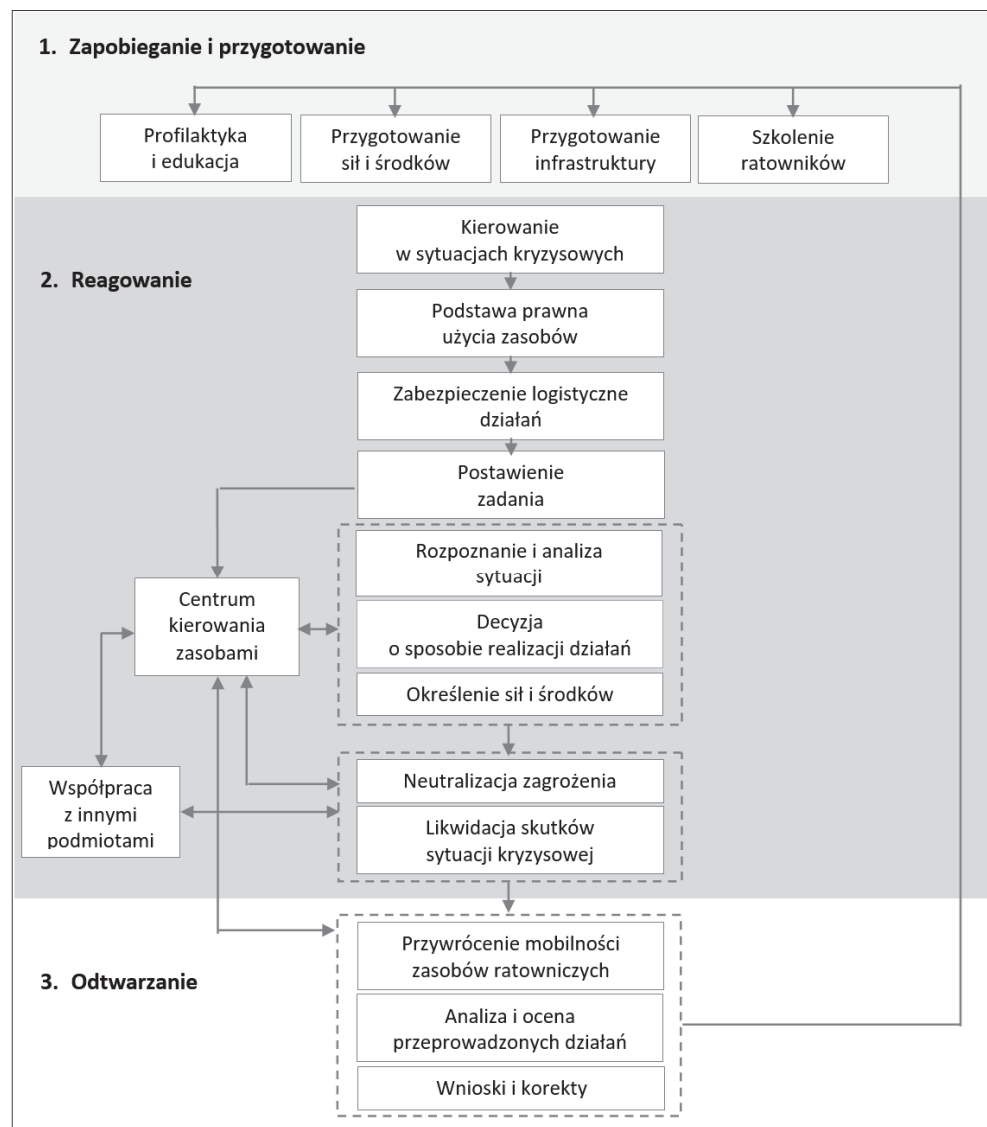
Z analizy czynnika 3: systemowego wynikało, że ocena współpracy WOPR z organami państwowymi została oceniona przez ankietowanych w sposób bardziej zróżnicowany niż pierwsze dwa omówione powyżej czynniki. 38% ankietowanych oceniło współpracę WOPR z powiatowymi organami administracji rządowej, w tym wydziałami zarządzania kryzysowego dobrze, bardzo dobrze zaś oceniło ją jedynie 3% ankietowanych. Stosunkowo wysoki odsetek uczestników badania, bo aż 33%, nie miało na ten temat zdania, źle zaś współpracę tę oceniło aż 22%, a kolejne 2% – bardzo źle. Współpracę WOPR z wojewódzkimi wydziałami zarządzania kryzysowego dobrze oceniło niespełna 40% ankietowanych, a bardzo dobrze kolejnych 18%. Blisko 38% ankietowanych nie miało na ten temat zdania, złą ocenę współpracy WOPR z wojewódzkimi wydziałami zarządzania kryzysowego wydało zaś 18%, a bardzo złą – 2%. Większość badanych uważało, że WOPR współdziała z administracją powiatową dobrze. Wysoki odsetek osób, które nie mają na ten temat zdania, wynikać mógł z niedostatecznego poziomu informowania zainteresowanych tego typu działaniami. Znaczna liczba respondentów krytycznie oceniła współpracę WOPR z wojewódzkimi wydziałami zarządzania kryzysowego.

Większość ankietowanych uważało, że WOPR wypełniał cel statutowy, a jego struktura była dobra – wyniki analizy czynnika 4: funkcjonalnego. Ankietowani dostrzegli konieczność prowadzenia działań na szczeblach centralnym, wojewódzkim i terenowym, przy czym funkcjonowanie na poziomie wojewódzkim ocenili pozytywnie. Podkreślić należy, że aż 72% badanych uważało, że WOPR wypełnia swój cel statutowy. Tylko 7% badanych uważa, że cel ten nie był realizowany. Strukturę WOPR pozytywnie oceniło 63%, zdecydowanie pozytywnie – 19%, a negatywnie 17% badanych, w tym zdecydowanie negatywną ocenę wystawiło strukturze WOPR 3% ankietowanych, zdania nie posiadało 2% badanych. Działalność WOPR na szczeblu województwa dobrze oceniło 60% badanych a bardzo dobrze 13%, złą ocenę wystawiło 15% respondentów a zdecydowanie negatywną 3%, a 5% nie miało zdania na ten temat. Wg osób ankietowanych WOPR miał działać na szczeblach centralnym, wojewódzkim i terenowym. Takiej odpowiedzi udzieliło łącznie 96% ankietowanych (53% – zdecydowanie tak, 43% – tak). Odmiennego zdania było tylko 3% badanych a 1% nie miało zdania na ten temat. WOPR posiadało ustrój i prowadziło właściwą działalność na poziomie wojewódzkim i mogło odgrywać istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa na wodach.

Przeprowadzona analiza – czynnika 5: efektywności działania i informacyjnego – oceny działań lokalnych WOPR oraz stopnia wiedzy badanych z zakresu działań kryzysowych wykazała, że odpowiedzi respondentów były pewnym stopniu zróżnicowane. Zdaniem ankietowanych na szczeblu gminy WOPR działało dobrze (68%) lub bardzo dobrze (29%). Jedynie 2% badanych oceniło źle działania WOPR na poziomie gminy, a 1% nie miał na ten temat zdania. Z kolei na szczeblu powiatu, zdaniem 50% ankietowanych, WOPR działa dobrze, a według kolejnych 14% bardzo dobrze. Stosunkowo wysoki odsetek badanych – 20% – uważał, że działania WOPR na szczeblu powiatu należy ocenić jako złe, a kolejne 3%, że jako bardzo złe, a 9% badanych nie miało zdania na ten temat. Pomimo wysokiego stosunkowo odsetka osób oceniających negatywnie działania WOPR na szczeblu powiatu większość badanych pozytywnie oceniła efektywność działań lokalnych WOPR.

MODEL FUNKCJONOWANIA ORGANIZACJI RATOWNICTWA WODNEGO

Funkcjonowanie organizacji ratownictwa wodnego w ramach działań na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego można rozpatrywać w trzech fazach, pierwsza faza zapobieganie i przygotowanie, druga faza – reagowanie, trzecia faza – odbudowa. Na podstawie wyników badań i doświadczenia z działań WOPR został określony model funkcjonowania organizacji działającej w zakresie ratownictwa wodnego, który został przedstawiony na schemacie 1.

Schemat 1. Model funkcjonowania organizacji ratownictwa wodnego do reagowania

źródło: Kowalski K., Tytuł, Wydawnictwo, Rok

W pierwszej fazie **zapobiegania i przygotowania** pozarządowej organizacji ratownictwa wodnego powinny znaleźć się cztery obszary działania, tj.: przygotowanie sił i środków, edukacja społeczeństwa, przygotowanie infrastruktury, szkolenie ratowników wodnych. W pierwszym obszarze działań w ramach profilaktyki i edukacji społeczeństwa, powinny znaleźć się

w kolejności według kategorii wiekowych niemowlaki i ich rodzice, dzieci w wieku przedszkolnym, w szczególności w wieku 5–6 lat wraz z rodzicami, opiekunami, wychowawcami przedszkolnymi, następnie odrębnie dzieci w wieku szkolnym 7–9 lat i 10–11. Dla tej kategorii osób należy stworzyć lub doskonalić istniejące programy edukacyjne profilaktycznego oddziaływania wraz z elementami nauki pływania zaawansowanymi stosownie do ich wieku. Dzieci w wieku 12–14 lat organizacja ratownictwa wodnego powinien zachęcać do wstąpienia w szeregi członków organizacji ratowników wodnych, a następnie nauczyć podstawowych umiejętności z zakresu ratownictwa wodnego. Młodzież w wieku 15–17 lat jest doskonałą grupą do nauczania technik ratownictwa wodnego, a po uzyskaniu pełnoletniości najsprawniejsze osoby mogą zostać ratownikami wodnymi. Z wyrafinowanymi programami profilaktycznymi należy występować do dorosłej części społeczeństwa, wskazując na zagrożenia występujące podczas pobytu osób na obszarach wodnych, w tym podczas sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej spowodowanej powodzią.

W drugim obszarze obejmującym przygotowanie sił i środków mieszczą się zadania związane z prowadzeniem naboru członków organizacji i ich przeszkoleniem do realizacji zadań z zakresu ratownictwa wodnego. Obszar ten obejmuje na osoby w różnych przedziałach wiekowych. Do istotnych zadań należy określenie zapotrzebowania na środki do realizacji zadań oraz wytypowanie optymalnego wyposażenia w sprzęt ratownictwa wodnego, w tym realizacji zadań edukacyjnych, a następnie jego nabycie.

Trzeci obszar obejmuje przygotowanie infrastruktury organizacji ratownictwa wodnego do działań, w tym łodzi, środków transportu naziemnego, wyposażenia ratowników (indywidualnego i zespołowego). Istotnym dla tego obszaru jest ustalenie procedur działania i zasad współpracy i łączności z partnerami podczas działań w zakresie ratownictwa wodnego oraz przy przedsięwzięciach promocyjnych, informacyjnych, marketingowych itd.

Systematyczne ćwiczenia oraz treningi indywidualne i zespołowe włącznie z manewrami prowadzonymi z innymi organizacjami ratowniczymi, a także ciągłe doszkalanie i doskonalenie umiejętności ratowników wodnych w czwartym obszarze powinny być traktowane priorytetowo. Tylko dobrze wyszkolony, o rozległej wiedzy i wysokich umiejętnościach, sprawny, w dobrej formie fizycznej ratownik wodny jest gwarantem efektywnej akcji ratowniczej, bezpiecznej dla niego i skutecznej dla osoby ratowanej. Ten zakres obejmuje czwarty obszar.

W drugiej fazie **reagowania**, czyli prowadzenia działań występuje szereg etapów. Pierwszym etapem jest zidentyfikowanie rodzaju i obszaru zagrożenia wywołującego sytuację kryzysową, w celu określenia poziomu kierowania działaniami. Kierownik grupy reagowania powinien kierować działaniami ratowników wodnych wg właściwości terytorialnej.

Podjęcie decyzji o włączeniu się do działań kryzysowych powinno być powiązane z analizą uprawnień do prowadzenia konkretnych działań oraz formalnych kwalifikacji ratowników wodnych do niesienia pomocy – co powinno być drugim etapem fazy prowadzenia działań. Użycie sił i środków powinno być zgodne z regulacjami ustawowymi oraz rozporządzeniami, zarządzeniami i decyzjami organów administracji publicznej, a także porozumieniami lub umowami z innymi organizacjami w sprawach wspólnych działań.

W trzecim etapie fazy reagowania należy wytypować osoby lub zespoły osobowe zapewniające wsparcie logistyczne stosowne do obszaru, rozmiarów i czasu trwania zdarzenia kryzysowego oraz zaangażowanych sił i środków. Logistyczne zabezpieczenie powinno obejmować przygotowanie odpowiedniego obszaru do rozwinięcia zasobów osobowych i sprzętowych, a podczas dłuższych akcji ratowniczych zapewnienia zaplecza socjalnego, dostaw żywności i paliwa, serwisu itd.

Czwarty etap działań powinien obejmować postawienie zadań poszczególnym grupom lub pojedynczym ratownikom wodnym przez kierownika. Należy zapewnić właściwy poziom współpracy z innymi organizacjami zaangażowanymi w działania na obszarze objętym kryzysem, w celu pełnego rozpoznania zagrożeń i analizy sytuacji kryzysowej oraz wypracowania trafnych i spójnych decyzji o sposobie realizacji działań ratowniczych, a dalej – określenia wielkości sił i środków do użycia w danej sytuacji oraz ich koordynacji.

Piątym etapem powinno być bezpośrednie działanie ratowników wodnych: neutralizacja zagrożenia, ratowanie zagrożonego życia lub zdrowia osób przebywających na obszarze wodnym oraz likwidacja skutków sytuacji kryzysowej (niesienie pomocy osobom uszkodzonym). Dla skuteczności działania antykryzysowego należy współpracować z innymi podmiotami biorącymi udział w akcji. Dla powodzenia wielopodmiotowych, złożonych przedsięwzięć potrzebna jest koordynacja działań i poddanie jednolitemu kierownictwu okresowo zintegrowanych zasobów ratownictwa. Relacje te nie powinny być ograniczone do fazy reagowania.

Istotna jest także trzecia faza **odtworzenia**, wielokrotnie traktowana marginalnie w pozarządowych organizacjach ratownictwa wodnego, dotycząca przywrócenia zasobów do poziomu poprzedzającego reagowanie oraz oceny przeprowadzonych działań. Składową tej fazy powinny być wszechstronna i wnikliwa analiza przeprowadzonych akcji ratowniczych i ocena przedsięwzięć, a niekiedy poszczególnych czynności, zrealizowanych w podczas działania. Po tym powinien nastąpić etap formułowania wniosków, mających na celu doskonalenie lub wypracowanie nowych metod i taktyki prowadzenia działań z zakresu ratownictwa wodnego.

PODSUMOWANIE

Państwo ma zagwarantować poziom bezpieczeństwa akceptowany przez społeczeństwo. Charakter współczesnego bezpieczeństwa oraz źródła jego zagrożeń wskazują na potrzebę wykorzystania do reagowania w sytuacji zagrożenia, pozarządowych organizacji ratowników wodnych. Wyniki badania wskazały, że ratownicy wodni mogą działać na rzecz bezpieczeństwa w sytuacjach kryzysowych, podczas których wiodącą rolę ma odgrywać PSP. Z analizy zebranego w toku badań materiału empirycznego wynika, że:

- poziom wyszkolenia ratowników wodnych należy uznać za wysoki;
- współpraca PSP z grupami reagowania WOPR była na właściwym poziomie;
- ratownicy wodni powinni i mogą współdziałać z funkcjonariuszami PSP, stosując jednakowe procedury ratownictwa wodnego;
- potencjał ratowników wodnych należy wykorzystywać w działaniach dla bezpieczeństwa w sytuacjach kryzysowych;
- ratownicy wodni w sytuacjach kryzysowych mogą działać pod kierownictwem PSP.

Współdziałanie organizacji pozarządowych ratownictwa wodnego ze służbami, działającymi w zakresie bezpieczeństwa oraz administracją rządową, na szczeblu wojewódzkim i powiatowym, a także administracją samorządową, przyczynia się do zwiększenia bezpieczeństwa obywateli. Współpraca służb publicznych z organizacjami pozarządowymi pozwala ratownikom wodnym rozszerzyć wiedzę i doskonalić umiejętności oraz zdobyć kompetencje i doświadczenia niezbędne dla optymalizacji działań ratowniczych. WOPR odegrało istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa osobom przebywającym na obszarach wodnych, a jego zasoby były wykorzystywane w działaniach na rzecz bezpieczeństwa w sytuacjach kryzysowych, ale w latach 2013-2016 niekorzystnie zmieniła się pozycja WOPR.

WNIOSKI

1. Należy zapewnić efektywne wykorzystanie zasobów organizacji ratownictwa wodnego poprzez włączanie ich w system reagowania i zarządzania kryzysowego, w szczególności na poziomie powiatu.
2. Współpraca między administracją publiczną a organizacjami ratownictwa wodnego powinna mieć ciągły i niezakłócony charakter.

3. Powinna nastąpić zmiana formalnych relacji pomiędzy krajowym systemem ratowniczo-gaśniczym i WOPR.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Dzienniki szkoleń i kursów zorganizowanych przez Biuro ZG WOPR w latach 1985–2012.
- [2] Kogut B., *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy. Aspekty prawne*, w: *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w latach 1995-2015. Postępy organizacyjno-prawne logistyczne i taktyczno-ratownicze*, red. J. Konieczny, M. Schroeder, Wyd. Garamond Oficyna Wydawnicza, Inowrocław-Poznań-Warszawa 2015, s. 23-38.
- [3] Sprawozdania jednostek wojewódzkich WOPR z lat 2008–2011.
- [4] Sprawozdania z działalności WOPR w latach 2009–2011.
- [5] Statystyki WOPR (2003–2011).
- [6] Telak J., *Działalność Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym*, w: *Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy w latach 1995-2015. Postępy organizacyjno-prawne logistyczne i taktyczno-ratownicze*, red. J. Konieczny, M. Schroeder, Inowrocław-Poznań-Warszawa 2015, s. 527-541.
- [7] Telak J., Galarowicz O., Zielinska M., *Organizacja ratownictwa wodnego w Państwowej Straży Pożarnej, wybrane aspekty prawne*, w: *Ratownictwo wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i praktyce*, red. W. Moska, S. Przybylski, D. Skalski, Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego w Gdańsku, Gdańsk 2014, s. 92-109.
- [8] Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 roku *o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych* (Dz. U. z 2011 r. Nr 208, poz. 1240).
- [9] Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. z 1997, Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- [10] Ustawa z dnia 4 września 1997 r. *o działach administracji rządowej* (Dz. U. z 1997 r. Nr 141, poz. 943, ze zm.).
- [11] Ustawa z dnia 8 września 2006 r. *o państwowym ratownictwie medycznym* (Dz. U. z 2006 r. Nr 191, poz. 1410, ze zm.).
- [12] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 14 września 1998 r. *w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu*

- włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. z 1998 r. Nr 121, poz. 798).
- [13] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (Dz. U. z 2011 r. Nr 46, poz. 239).
- [14] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniach ratowniczych (Dz. U. z 2001 r. Nr 82, poz. 895 ze zm.).
- [15] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 4 lipca 1992 r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (Dz. U. z 1992 r. Nr 54, poz. 259).
- [16] Porozumienie w sprawie określenia zasad współdziałania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym zawarte w dniu 21 kwietnia 2006 roku pomiędzy Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej a Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym,
- [17] Statut Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, KRS nr 0000050111.
- [18] Zasady organizacji ratownictwa wodnego w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, KG PSP, Warszawa 2013 r.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- [19] <http://www.wopr.pl/>
- [20] <https://www.mswia.gov.pl/>

WATER RESCUE ORGANIZATION MODEL IN CRISIS RESPONSE SYSTEM IN THE LIGHT OF CONDUCTED STUDIES

ABSTRACT

A state must guarantee accepted by society level of security, including that on water areas. Water rescue requires well-trained human resources and equipment. State Fire Service deals with the rescue on water areas, including those in flood and covered by ice. National fire and rescue system, which can incorporate a variety of rescue organizations is important for crisis management. In 2008-2012 anonymous surveys among 150 people engaged in water rescue were conducted. As a result of these studies a model of water rescue organization functioning was defined. The functioning of water rescue organization can be considered in three phases: prevention and preparation, response and reconstruction. During actions in crisis situations the following issues are important: the level of water lifeguards training, collaboration of The State Fire Service with NGOs response groups, unification of water rescue procedure, directing of integrated water rescue resources by the State Fire Service. Cooperation of public services with NGOs allows rescuers to raise competences to carry out rescue operations on water areas.